

Resultatrapport kursprov 3 vt 2016 – *Små och stora språk*

Andreas Broman och Tobias Dalberg

1. Inledning

Kursprovet i svenska 3 och svenska som andraspråk 3 vårterminen 2016 hade titeln *Små och stora språk* och handlade om språkliga minoriteter och majoriteter. Det var det tionde i ordningen efter skolreformen 2011, och det tredje som skrevs av en hel årskurs elever.

I den här rapporten presenteras provgruppens analys av resultatet, baserat på 1227 inskickade elevlösningar. Först redovisas betygsutfallet i svenska 3 och därefter behandlas resultaten för elever som följer ämnesplanen för svenska som andraspråk. Då detta är det tredje provet som genomförs i stor skala görs också några jämförelser med resultatet från tidigare prov. Dessa båda avsnitt följs av en mindre studie av sambandet mellan antalet använda källor och betyget i delprov A. Med något undantag är siffrorna avrundade till heltal.

Det aktuella kursprovet omfattas av sekretess till och med 2024-06-30 och därför beskrivs inte elevuppgifter, texter eller annan provspecifik information närmare.

1.1 Det insamlade materialet

Insamlingen har gjorts med hjälp av lärare runt om i Sverige, vilka bidragit genom att skicka in lösningar från elever födda ett visst datum varje månad (svenska 3) eller vissa månader (svenska som andraspråk 3). Provgruppen tackar alla lärare för deras arbete med detta.

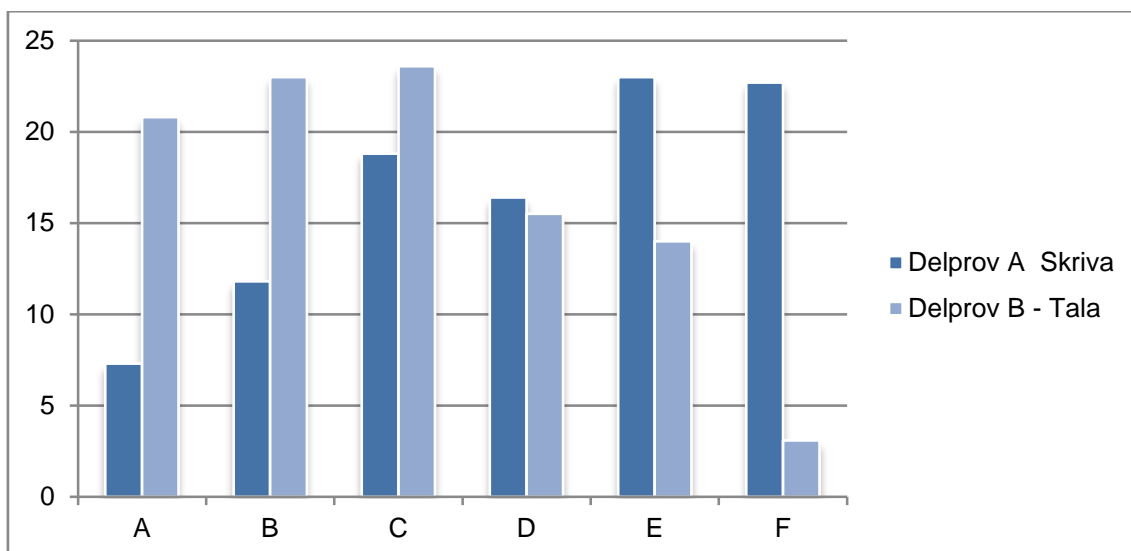
Av de 1227 insamlade elevlösningarna är 686 (56 procent) genomförda av kvinnor och 537 (44 procent) genomförda av män medan enstaka lösningar saknar uppgift om kön. Antalet lösningar i svenska 3 uppgår till 930 stycken och antalet lösningar i svenska som andraspråk 3 till 290. I rapporten redovisas de olika kurserna separat, eftersom andelen elever som följer ämnesplanen i svenska som andraspråk är betydligt större i det insamlade materialet (24 procent) än i realiteten (2015: 6 procent). Kursprov 3 är obligatoriskt endast för högskoleförberedande program och följaktligen är denna grupp störst i materialet. Av de 662 lösningar där programtillhörighet framgår är 77 procent skrivna av elever på högskoleförberedande program, 17 procent av elever på yrkesförberedande program och 6 procent av komvuxelever. Som jämförelse kan nämnas att av samtliga elever som skrev kursprovet vt 2015 gick 86 procent på högskoleförberedande program och 14 procent på yrkesförberedande program.

Andelen datorskrivna lösningar i materialet uppgår till 78 procent, en uppgång från 62 procent våren 2014 och 67 procent våren 2015.

2. Provresultat och sammanvägt provbetyg

2.1 Svenska 3

Figur 1 visar betygsfördelningen för svenska 3 uppdelat på delprov A respektive delprov B.

Figur 1. Betygsfördelning för delprov A respektive delprov B (svenska 3).

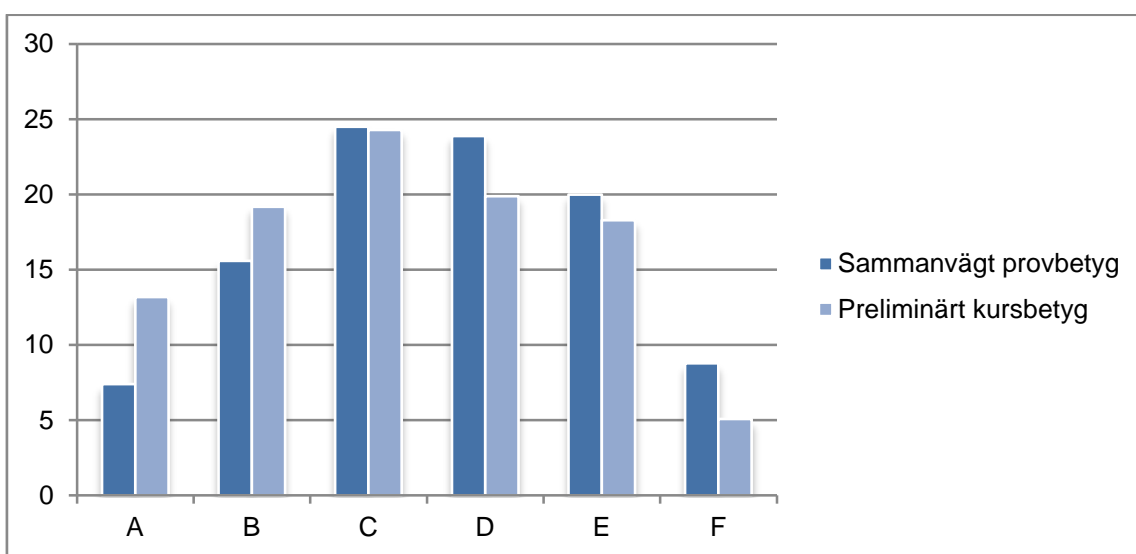
Det skriftliga delprov A har lägre resultat än det muntliga delprov B och i synnerhet är det andelen elever med betyget F som avviker. I delprov A har 23 procent fått underkänt på delprovet. Det högsta betyget, A, gavs till 7 procent av eleverna, 12 procent fick B, 19 procent fick C, 16 procent fick D och slutligen var det 23 procent som fick betyget E. Samtidigt som många blivit underkända är det alltså en relativt hög andel – 19 procent – som nått de högsta betygen A eller B.

Omräknat i genomsnittlig betygspoäng har delprovets resultat i svenska 3 stigit något jämfört med kursproven vt 2014 och vt 2015: upp till 10,7 poäng från 10,1 poäng i båda de tidigare proven. En förbättring kan också noteras vad gäller andelen F, som i jämförelse med insamlingarna vt 2014 och vt 2015 har sjunkit från 27 procent till 23 procent. Siffran är fortfarande hög men ändå tydligt lägre än tidigare år, och därtill kan noteras att för båda de tidigare genomförda vårproven har siffrorna senare justerats nedåt i den slutgiltiga nationella statistiken. En möjlig förklaring till förbättringarna i årets prov är att det gav lärarna större möjlighet att diskutera texthäftet tillsammans med eleverna under en extra tillagd introduktionslektion. Däremot utökades inte den totala förberedelse tiden för eleverna.

En relativt stor grupp elever som läser svenska 3 når alltså inte kunskapskraven vad gäller vetenskapligt skrivande sett enbart till resultatet i det nationella provet. Genom lärarenkäter finns viss information rörande vilka kriterier dessa elever inte uppfyller. De flesta lärare anger att det är olika aspekter av källhanteringen som eleverna inte klarar av. Andra vanliga svar handlar om att eleverna har misslyckats med att följa instruktionerna, att besvara frågeställningen eller med att nå upp till de språkliga kraven. Stude-

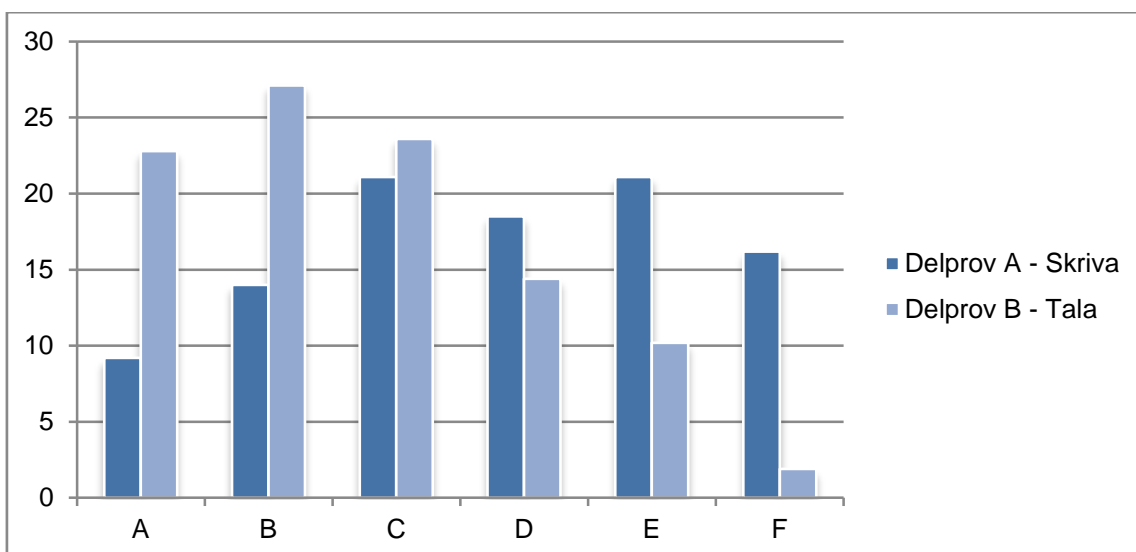
rar man resultatet för de tre olika aspekter som ingår i delprov A är det följdriktigt bedömningsaspekten Innehåll och källhantering som har högst andel F: 20 procent. För aspekterna Disposition och sammanhang och Språk och stil är motsvarande siffra 10 respektive 11 procent. Även i Kp1, kursprovet i svenska 1, genererar det skriftliga delprov C många F (15 procent). Sett till aspektbetygen är det även i Kp1 C just innehållsaspekten som är svårast för eleverna.

Delprov B, den muntliga delen, är den del där eleverna presterat bäst. Av eleverna fick 21 procent A, 23 procent fick B, 24 procent fick C, 16 procent fick D, 14 procent fick E och 3 procent fick det underkända betyget F. Jämfört med kursprovet vt 2015 är resultatet för delprov B i svenska 3 stabilt, med endast en tiondels sänkning från 15,2 till 15,1 i genomsnittlig betygspoäng.

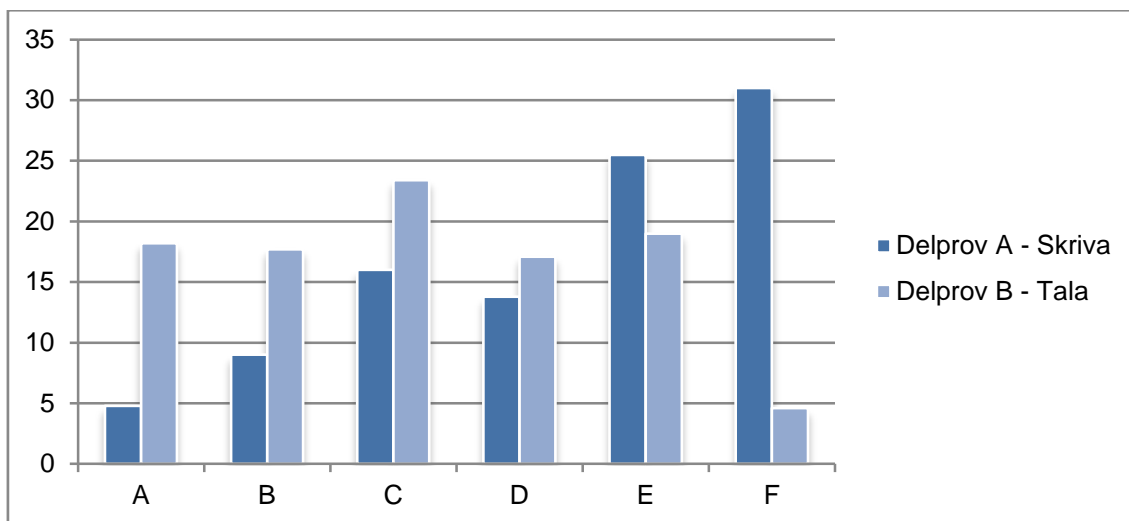
Figur 2. Sammanvägt provbetyg och preliminärt kursbetyg (svenska 3).

Figur 2 visar att det sammanvägda provbetyget och angivet preliminärt kursbetyg överensstämmer tämligen väl. De preliminära kursbetygen tenderar att ligga högre än provbetygen. Samma bild framkom i kursproven vt 2014 och vt 2015.

Figur 3. Betygsfördelning för kvinnliga elever (svenska 3).

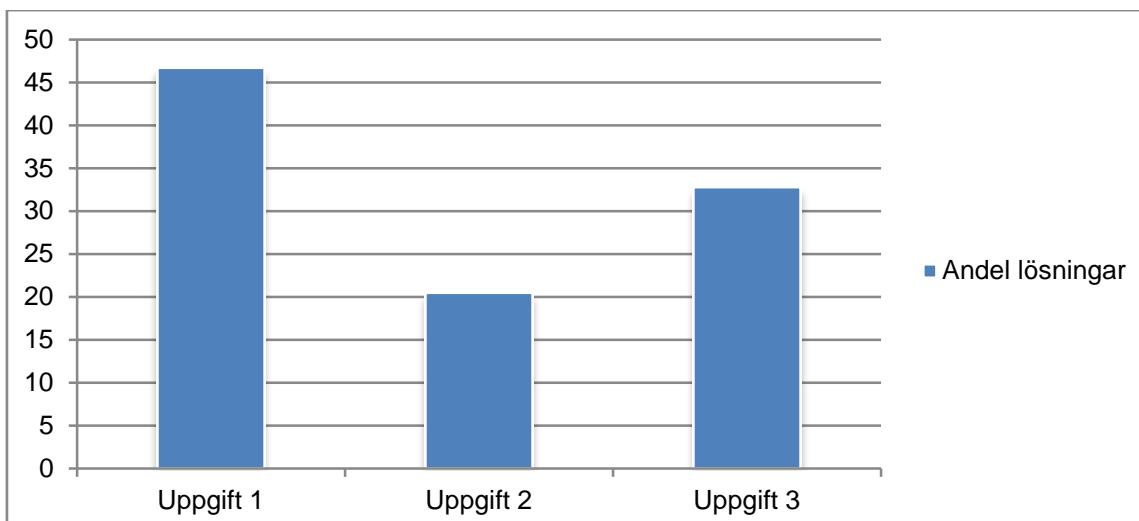
Kvinnliga elever når högre resultat än manliga elever oavsett delprov. Kvinnorna klarar sig allra bäst i delprov B med en jämn och hög fördelning på de högsta betygen: 23 procent A, 27 procent B och 24 procent C. För en kvinnlig elev är alltså A, B och C de vanligaste betygen i delprov B, medan C, D och E är vanligast i delprov A.

Figur 4. Betygsfördelning för manliga elever (svenska 3).

Färre män än kvinnor når de högsta nivåerna i delprov A, samtidigt som andelen underkända i samma delprov är nästan dubbelt så hög. I delprov A är det vanligaste betyget F (31 procent) och andelen män som inte klarar minst betyg E i delprovet i skriftlig framställning är alltså stor. I det muntliga delprov B är det emellertid bara 5 procent som får betyget F medan fördelningen på de fem godkända betygen är tämligen jämn med en liten topp för C (23 procent).

Delprov A kan även studeras utifrån val av uppgift. Uppgift 1 var populärast. Den valdes av 47 procent av eleverna, uppgift 2 av 21 procent och uppgift 3 av 33 procent av eleverna. Här kan konstateras att den första uppgiften i häftet har varit populärast i alla tre prov som genomförts i stor skala.

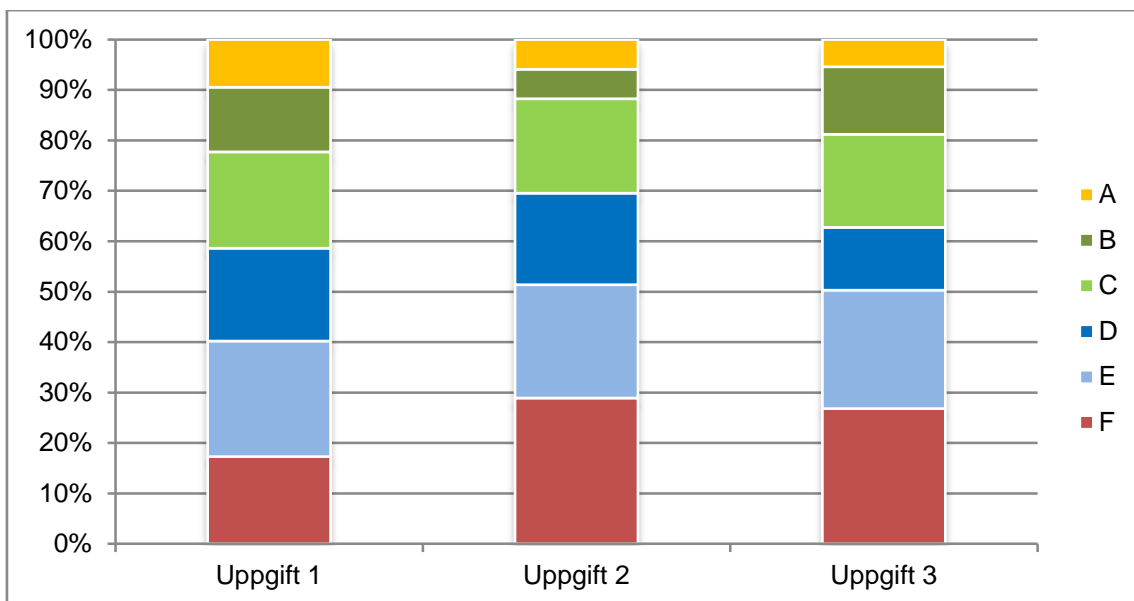
Figur 5. Andelen elevlösningar fördelade på uppgift (svenska 3).

Uppdelat på kön är den inbördes rangordningen av uppgifterna likadan för både kvinnor och män, men männen har inte i lika hög grad favoriserat uppgift 1 och dessutom fördelat sig jämnare på uppgift 2 och uppgift 3 (tabell 1).

Tabell 1. Val av uppgift i delprov A fördelat på kön i procent (svenska 3).

Uppgift	Kvinnor	Män
1	50	43
2	17	26
3	34	32

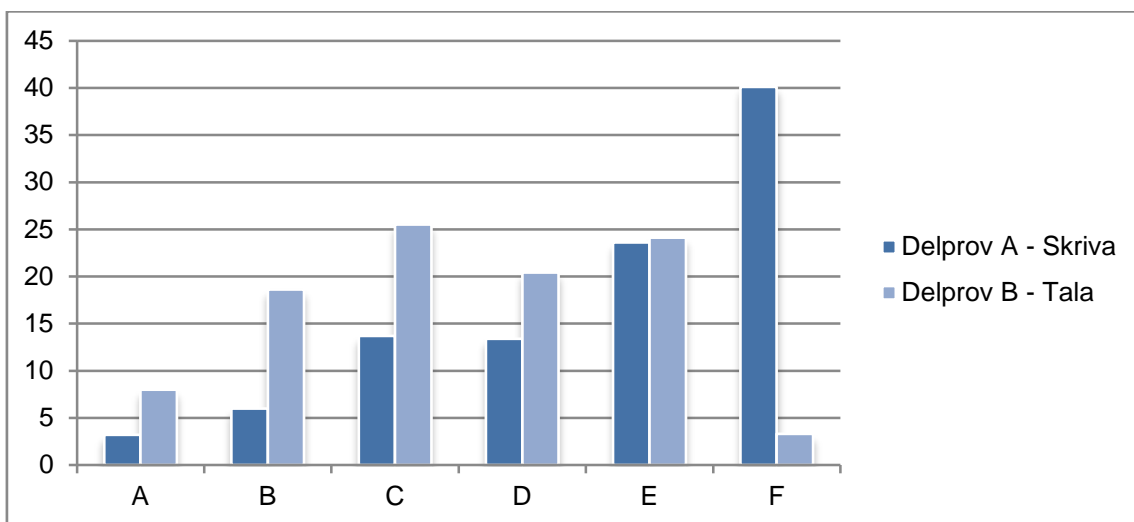
Resultatmässigt är betygsutfallet för uppgift 2 och uppgift 3 likartat men uppgift 1 har genererat fler högre betyg och betydligt färre F (17 procent, jämfört med 29 procent i uppgift 2 och 27 procent i uppgift 3). Av de lärare som besvarat lärarenkäten har 85 procent uppgett att uppgifterna var ”likartade i svårighetsgrad och karaktär” men det är samtidigt en återkommande uppfattning bland dem som lämnat kommentarer att uppgift 1 var lättast. Det är en åsikt som åtminstone inte motsägs i resultaten för svenska 3. En förklaring kan ligga i uppgiftens konstruktion där frågeställningen ska besvaras i form av en jämförelse, medan uppgift 2 och 3 i stället innehåller uppmaningen ”dra slutsatser”. Även i proven vt 2014 och vt 2015 har nämligen jämförelseuppgiften något högre resultat än slutsatsuppgifterna. Flera faktorer kan dock spela in när det gäller betygsutfallet för en enskild uppgift, inte minst kan olika elevgrupper tänkas välja olika uppgifter. En studie som inkluderar fler prov och närmare studerar vilka elever som valt vilken uppgift kunde ge en tydligare bild av den eventuella skillnaden i resultat mellan slutsats- och jämförelseuppgifter.

Figur 6. Betygsutfall fördelat på uppgift (svenska 3).

2.2 Svenska som andraspråk 3

Det insamlade materialet i avsnittet som behandlar svenska som andraspråk 3 består av enbart 290 elevlösningar, varför slutsatserna får betraktas som tentativa. Resultatet från det insamlade materialet visar dock god överensstämmelse med det slutliga provresultatet från vt 2015.

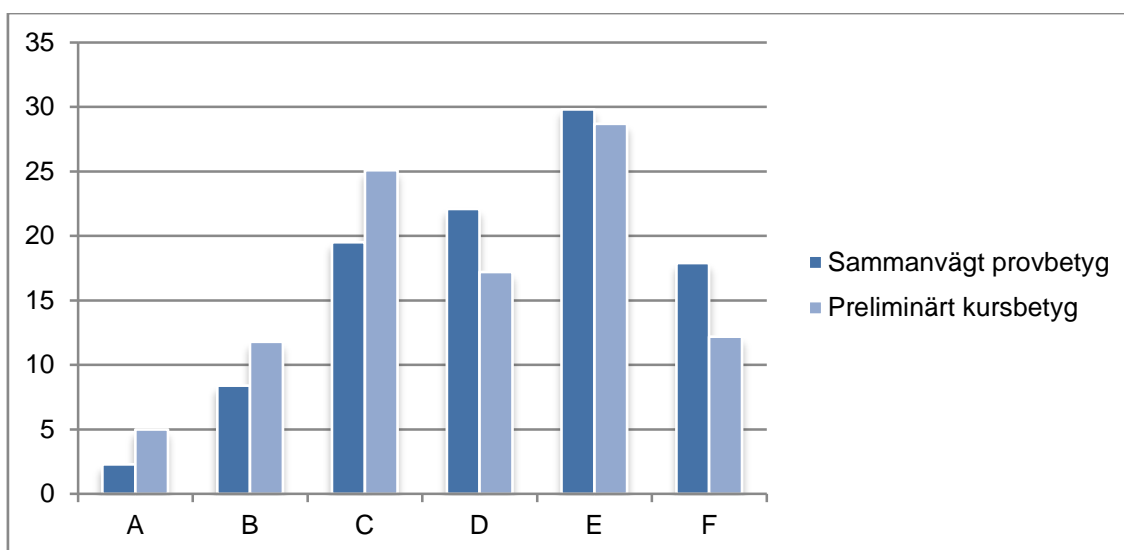

Figur 7. Betygsfördelning för delprov A respektive delprov B (svenska som andraspråk 3).

Eleverna i svenska som andraspråk 3 har lägre resultat i delprov A jämfört med elever som följer ämnesplanen i svenska. Andelen underkända elever är 40 procent (oförändrat från vt 2015), och dessa elever når alltså inte kunskapskraven när det gäller vetenskapligt skrivande sett till resultatet i det nationella provet. För övriga betygssteg är trenden i stort sett fallande med 24 procent E, 13 procent D, 14 procent C, 6 procent B och 3 procent A. På så sätt påminner resultatet i de båda svenskämnen om varandra. Studerar man resultatet för de tre olika aspekter som ingår i delprov A är det även i svenska som

andraspråk 3 aspekten Innehåll och källhantering som har högst andel F: 31 procent. Aspekten Disposition och sammanhang genererade 21 procent F och för Språk och stil är motsvarande siffra 27 procent. Medan eleverna som läser svenska 3 i huvudsak misslyckas med innehållsdelen har alltså andraspråksinlärarna problem med samtliga aspekter och språkaspekten innebär ett nästan lika stort hinder som innehållet.

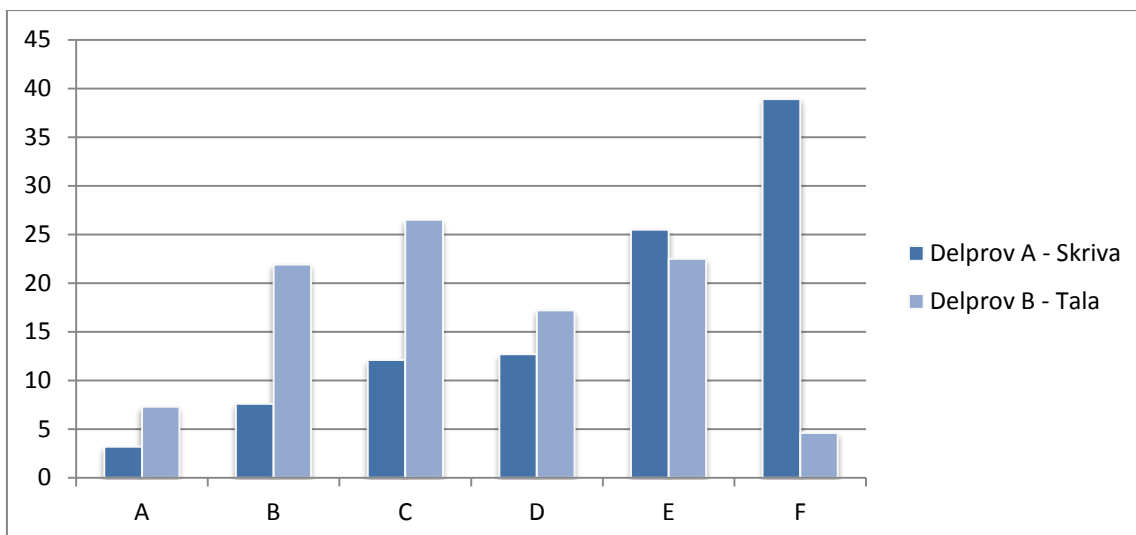
I delprov B är resultaten högre. Muntlig framställning är något de allra flesta elever förefaller att behärska. Spridningen mellan olika betygssteg är relativt jämn inom gruppen och det enskilt vanligaste betyget är C (26 procent). Andelen underkända elever är enbart 3 procent, samma som i svenska 3.

Figur 8. Sammanvägt provbetyg och preliminärt kursbetyg (svenska som andraspråk 3).

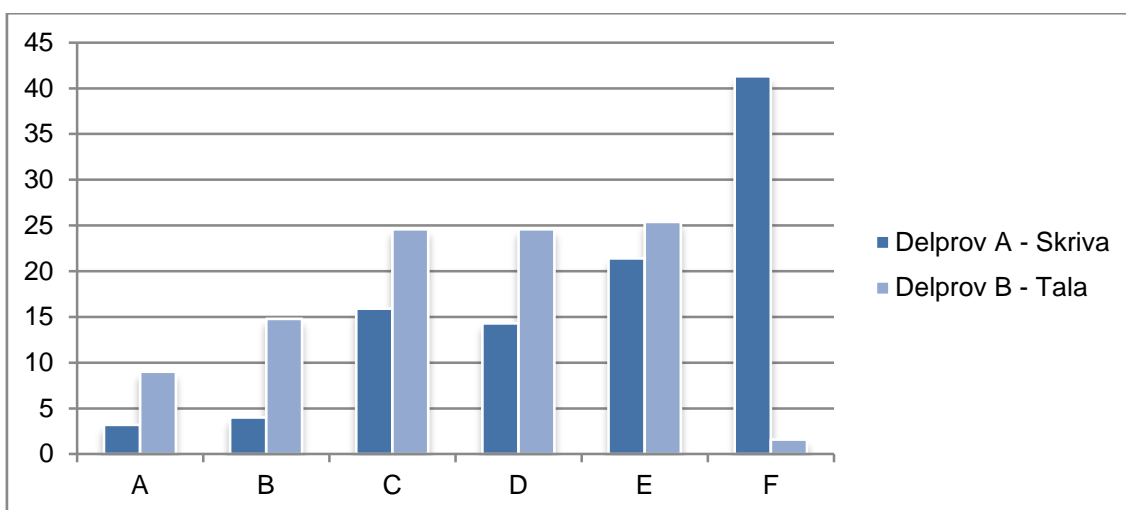
Figur 8 visar på samma förhållande mellan det sammanvägda provbetyget och det preliminära kursbetyget som för svenska 3. Fördelningen mellan de olika betygsstegen överensstämmer tämligen väl, men det preliminära kursbetyget tenderar att ligga högre.

Även när provresultatet studeras med hänseende på kön ser man att svenska som andraspråk 3 har vissa gemensamma drag med svenska 3. Också bland andraspråksinlärarna presterar kvinnor något bättre än män i båda delproven och återigen visar delprov B upp relativt höga betyg. I svenska som andraspråk 3 är dock skillnaderna mellan könen betydligt mindre och resultatprofilerna för kvinnor och män påminner mycket om varandra (se figur 9 och figur 10). I delprov B har en stor del av de kvinnliga eleverna huvudsakligen fördelat sig på delprovsbetygen B (22 procent), C (27 procent) och även E (27 procent) och det underkända betyget F är det minst vanliga utfallet (5 procent). I delprov A är andelen F visserligen något lägre än för männen, men ändå mycket hög: 39 procent.

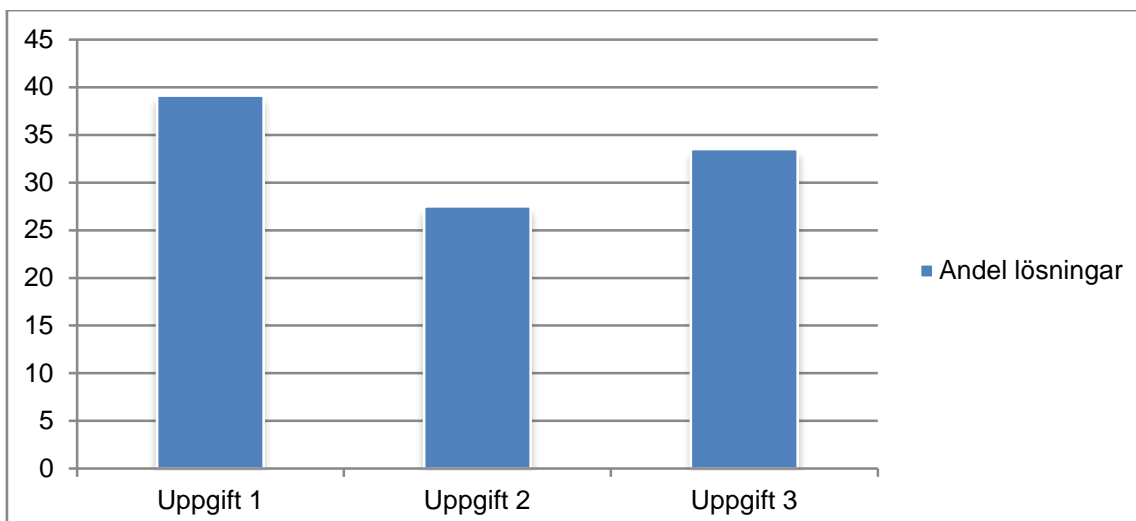
Figur 9. Betygsfördelning för kvinnliga elever (svenska som andraspråk 3).

De manliga eleverna i svenska som andraspråk 3 har överlag något lägre betyg än kvinnorna även om skillnaderna alltså är relativt små. Färre män når de högsta betygen A och B jämfört med kvinnorna men sammanlagt 11 procent i delprov A och 24 procent i delprov B är ändå tämligen höga siffror, och mycket få män, bara 2 procent, blir underkända i delprov B.

Figur 10. Betygsfördelning för manliga elever (svenska som andraspråk 3).

Om man studerar delprov A utifrån uppgift ser man att uppgift 1 valdes av 39 procent av eleverna, uppgift 2 av 28 procent och uppgift 3 av 34 procent av eleverna. Även i svenska som andraspråk 3 var alltså uppgift 1 den populäraste uppgiften, men fördelningen är jämnare.

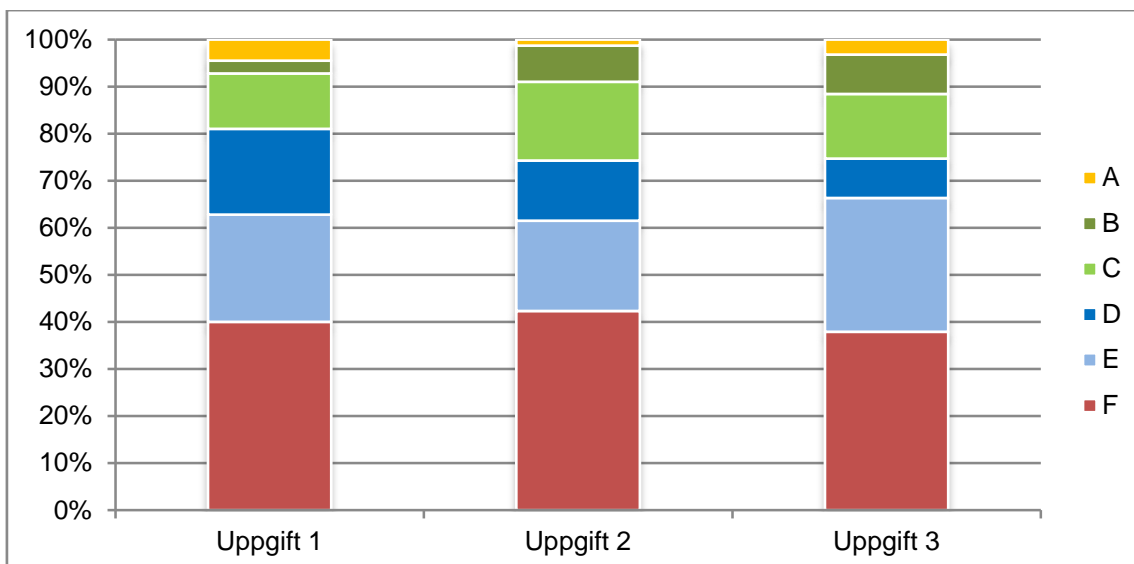
Figur 11. Andelen elevlösningar fördelade på uppgift (svenska som andraspråk 3).

Uppdelat på kön är den inbördes rangordningen av uppgifterna likadan för både kvinnor och män, men kvinnorna har fördelat sig i stort sett jämnt på de tre uppgifterna (tabell 2). Jämfört med elever som följer ämnesplanen i svenska har andraspråksinlärarna fördelat sig jämnare på uppgifterna och framför allt har uppgift 2 en större andel elevlösningar.

Tabell 2. Val av uppgift i delprov A fördelat på kön i procent (svenska som andraspråk 3).

Uppgift	Kvinnor	Män
1	35	44
2	32	22
3	34	33

Resultatmässigt är betygsutfallet för de tre olika uppgifterna tämligen jämnt, men det följer inte riktigt samma mönster som i svenska 3. Även här har visserligen uppgift 1 minst andel F men med liten marginal, och såväl uppgift 2 som uppgift 3 visar upp högre andel elever med betygen A, B och C. Skillnaderna kan dock bero på att antalet lösningar i ämnet totalt bara är 290 stycken och att underlaget för varje enskild uppgift och enskilt betygssteg därför blir påfallande litet. Resultatet i figur 12 nedan bör således ses som preliminärt och några vidare slutsatser dras därför inte utifrån detta underlag.

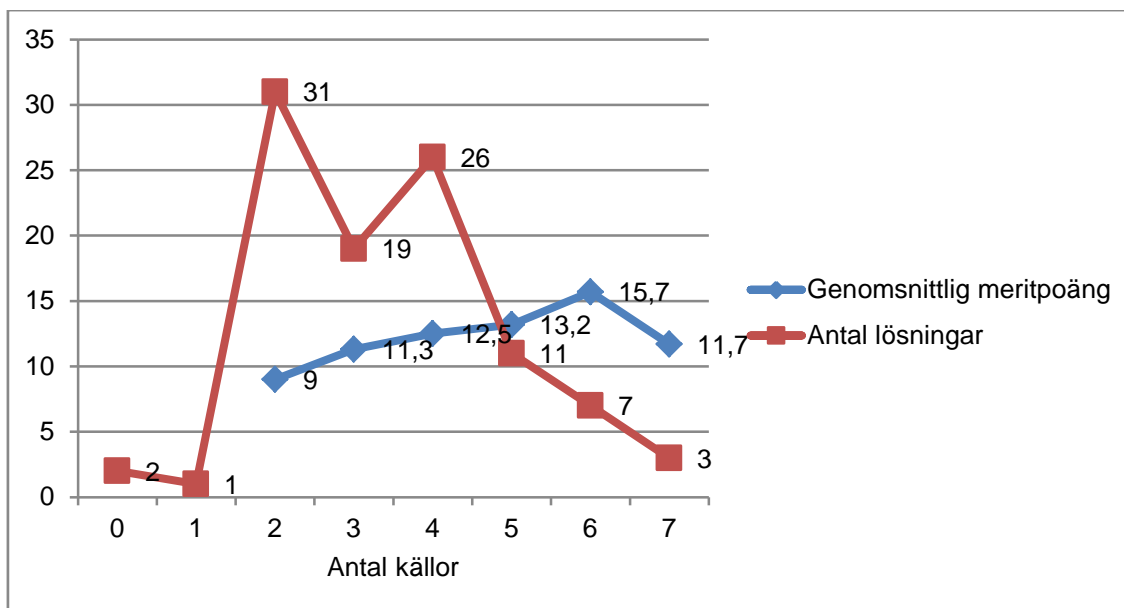

Figur 12. Betygsutfall fördelat på uppgift (svenska som andraspråk 3).

3. Studie: antalet använda källor och delprovsbetyget

Enligt instruktionen för delprov A måste eleven använda "minst två texter" från elevhäfte *Texter* i sin lösning. Eleven har dock i förberedelsematerialet fått veta att fler källor ofta ger ett bättre pm, och i bedömningsunderlaget till läraren står det: "I de allra flesta fall blir beskrivningen rikare och ger bättre underlag för slutsatsdelen om fler källor används men det finns inget formellt krav på fler källor för högre nivå". En utgångspunkt för delprovets konstruktion är alltså att det ska löna sig att använda fler än två källor, samtidigt som läraren ska göra en rent kvalitativ bedömning av elevens beskrivning och slutsats. Det kunde därför vara intressant att se hur det faktiska förhållandet ser ut mellan antalet använda källor och delprovsbetyg. Får eleven högre betyg om hon eller han använder fler källor?

Beräkningarna nedan bygger på de 100 först registrerade eleverna som valt uppgift 1, vilket betyder att 1 förekomst = 1 procent. Underlaget om 100 elevlösningar är dock för litet för att resultatet ska kunna ses som annat än tentativt. I materialet ingår 18 lösningar skrivna av elever som läser svenska som andraspråk 3, vilket gör denna elevgrupp överrepresenterad i undersökningen. Uppgift 1 valdes eftersom den gav eleverna möjlighet att välja flest källor. I bedömningsunderlaget har sex texter i elevhäfte *Texter* markerats som passande för uppgiften men flera elever har använt så många som sju stycken.

Figur 13. Antal lösningar vid ett givet antal källor och genomsnittlig meritpoäng.

Från figur 13 ovan kan några olika uppgifter utläsas. Den röda kurvan visar hur många elevlösningar som påträffats vid varje givet antal källor. Till exempel ser vi att det högsta enskilda resultatet, 31 elevlösningar, uppvisas vid det minsta antalet tillåtna antalet källor, vilket inte är överraskande i en så krävande och därtill tidsbegränsad uppgift som delprov A utgör. Tre elever i den undersökta gruppen har misslyckats med att använda minst två källor, vilket kan bero på att eleven inte har uppmärksammat instruktionen eller inte skrivit klart. De allra flesta elever, 76 av 100, har använt sig av 2–4 källor. Att kurvan går ned vid mätpunkten för tre använda källor (19 lösningar) för att sedan stiga igen vid fyra använda källor (26 lösningar) kan antas vara kopplat till att uppgift 1 var av jämförelsetyp. Eleverna har då i allmänhet valt att beskriva de två jämförelseleden utifrån antingen en källa var eller två källor var, medan sammanlagt tre källor kan ha upplevts som obalanserat. Så många som 21 elever har använt 5–7 källor. Det framgår dock inte av den här mindre studien i vilken omfattning dessa har använts.

Bokstavsbedömning överförs till meritpoäng enligt följande: F 0 poäng, E 10 poäng, D 12,5 poäng, C 15 poäng, B 17,5 poäng, A 20 poäng. Den blå kurvan i figur 13 visar hur delprovsbetygen uttryckta i genomsnittlig meritpoäng utvecklas i förhållande till antalet använda källor. Kurvan visar en uppåtgående trend från två använda källor (9 poäng, det vill säga knappt E i genomsnitt) ända upp till sex använda källor (15,7 poäng, drygt C i genomsnitt) för att sedan vända ner för de tre lösningar som innehåller sju källor (11,7, ett starkt E i genomsnitt). För spannet 0–1 källor är värdet 0, då dessa elevlösningar automatiskt får delprovsbetyget F.

Med reservation för att underlaget är begränsat uppvisar studien ett samband mellan antalet använda källor och delprovsbetyget, där fler källor genererar högre delprovsbetyg. Detta kan ha flera skäl: att de högrepresterande eleverna också är de som använder många källor, att lärarna tolkar bedömningsunderlaget som att kvantitet ska premieras eller, i linje med provets utgångspunkter, att elevlösningar grundade på många källor

objektivt sett håller en högre kvalitet. De är i så fall, som bedömningsanvisningarna uttrycker det, ”rikare” och har ”ett bättre underlag för slutsatsdelen”. För att nå större kunskap i frågan skulle ett större material behöva undersökas. I en sådan undersökning borde de båda svenskämnen separeras och därtill kunde det vara lämpligt att enbart se på aspekten Innehåll och källhantering i stället för det sammanfattande delprovsbetyget där även Disposition och sammanhang samt Språk och stil tas med.

4. Avslutning

Sammanfattningsvis påminner resultatet i kursprovet vt 2016 om motsvarande prov 2015. Delprov A har visserligen uppnått en högre genomsnittlig betygspoäng jämfört med tidigare år och glädjande nog visar årets insamling på en tydligt lägre andel F, men fortfarande är det en stor grupp elever som inte klarar delprovet. I delprov B är resultatet att betrakta som oförändrat sedan året innan och till skillnad från det skriftliga delprovet når många elever höga resultat samtidigt som få underkänns. De båda delproven har med andra ord fortsatt olika resultatprofiler, vilket är väntat. Gemensamt för delproven är att kvinnor presterar bättre än män och att andraspråks elever har lägre resultat, vilket även framkom såväl 2014 som 2015. I årets prov är dock skillnaden mellan könen relativt liten för andraspråksinläraerna. En annan punkt där elever från de olika svenskämnen till viss del skiljer sig åt är i valet av uppgift, där uppgift 1 var något mindre populär bland andraspråksinläraerna, som i högre grad föredrog uppgift 2.

Slutligen redovisar rapporten en mindre studie som undersökt relationen mellan antalet använda källor och betyget i delprov A. Resultatet pekar på att ett sådant samband existerar, åtminstone upp till en viss punkt. Att använda sig av fler källor än två verkar löna sig för eleven. Undersökningen visar också att få elever missuppfattar instruktionerna och använder färre källor än tillåtet samt att så mycket som en femtedel av eleverna använder sig av ett stort antal källor: fem stycken eller fler.

2016-09-16